

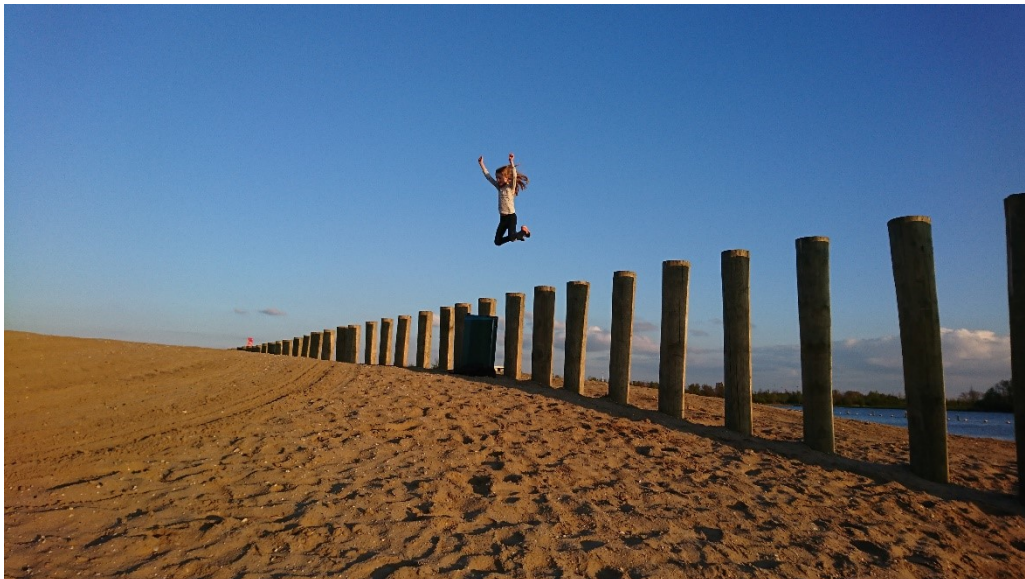

RWS INFORMATIE

Voortgang aanpak bodemverontreiniging met onaanvaardbare risico's 2021

Spoodlocaties, nazorg, waterbodems en gebiedsgericht grondwaterbeheer

Datum	11 april 2022
Versie	3.0
Status	Definitief

Colofon

Uitgegeven door RWS WVL afdeling Bodem en Ondergrond
In opdracht van Directeurenoverleg bodem I&W, IPO, VNG, UvW
Datum 11 april 2022
Versie 3.0
Status Definitief

Versiebeheer

1.0	08-02-2022	Basisconcept. Agenderen voor reflectie
2.0	25-02-2022	Verwerking van opmerkingen van bevoegde overheden, DGWB en koepels.
2.1	23-03-2022	Verwerking enkele tekstuele correcties n.a.v. opmerkingen I&W m.b.t. duiding SPUK-regeling (geen inhoudelijke aanpassing)
3.0	11-04-2022	Rapportage vastgesteld en vrijgegeven voor publicatie door DO Bodem d.d. 11 april 2022

Inhoud

Colofon	2
Samenvatting	5
Inleiding	7
1 Monitoring systematiek	9
1.1 <i>Wijze van uitvraag gegevens in 2021</i>	9
1.2 <i>Informatie op nationaal aggregatieniveau</i>	10
1.3 <i>Doorkijk naar 2022 en verder</i>	10
2 Voortgang in 2021	12
2.1 <i>Aanpak spoedlocaties</i>	12
2.1.1 <i>Spoedlocaties waar de sanering nog niet is gestart</i>	14
2.1.2 <i>Spoedlocaties waar de sanering in uitvoering is</i>	16
2.1.3 <i>Spoedlocaties die zijn afgehandeld</i>	19
2.2 <i>Nazorg</i>	20
2.3 <i>Gebiedsgericht grondwaterbeheer</i>	20
2.4 <i>C-lijst waterbodems</i>	21
2.5 <i>Inventarisatie van kosten voor de periode 2022-2030</i>	21

Samenvatting

Kader

De bevoegde overheden Wet bodembescherming maken voortgang met de aanpak van ernstig verontreinigde locaties die vanwege onaanvaardbare risico's met voorrang (spoed) moeten worden gesaneerd en de daarmee samenhangende nazorg en gebiedsgerichte aanpak van het grondwater. Voor het jaar 2021 zijn in afwachting van het maken van nadere bestuurlijke afspraken tussen het Rijk, IPO, VNG en de UvW afspraken gemaakt voor het beschikbaar stellen van middelen, via de Decentralisatie Uitkering Bodem (DU-bodem) voor de voortzetting van de aanpak van spoedlocaties, nazorg, gebiedsgericht grondwaterbeheer en waterbodems zoals die onder het Convenant Bodem en ondergrond in de periode 2016-2020 is vormgegeven. Deze rapportage is beperkt tot de voortgang van de onderwerpen waarvoor via deze DU-bodem middelen beschikbaar zijn gesteld in 2021.

Monitoring

De informatie over de voortgang van de aanpak van spoedlocaties, nazorg, waterbodems en gebiedsgericht grondwaterbeheer is beschikbaar gesteld door de 41 bevoegde overheden Wet bodembescherming (12 provincies en 29 steden). De jaarlijkse aanlevering van gegevens verloopt naar tevredenheid via een vastgesteld format. Dat maakt het mogelijk om op een landelijk geaggregeerd niveau informatie over de voortgang te ontsluiten. Aanbevolen wordt om ook voor de periode 2023-2030 bestuurlijke afspraken te maken over de monitoring van de voortgang van de bestuurlijke afspraken en de resultaten uit deze rapportage daarvoor als onderdeel van de nulmeting te gebruiken. Tevens wordt aanbevolen om een contactpersoon aan te wijzen die jaarlijks een verdiepend gesprek voert met de 41 bevoegde overheden over de achtergrond bij de cijfers over de voortgang van de aanpak en om de rode draden uit die gesprekken inclusief aanbevelingen te verwerken in de monitoringsrapportage.

Resultaten

Landelijk zijn in 2020 in totaal 1624 spoedlocaties gerapporteerd. In 2021 betreft dat 1643 spoedlocaties. Er zijn dus 19 aanvullende locaties beschikt, waarvan bij 6 de sanering is gestart en bij 13 de sanering nog moet starten. Dat aantal aanvullend beschikte locaties is vergelijkbaar met voorgaande jaren. In totaal is inmiddels 50 % van de spoedlocaties (821 van de 1643) afgehandeld (al dan niet met nazorg). Bij de overige locaties is de sanering in uitvoering (639 locaties, 39%) of moet de sanering nog starten (183 locaties, 11 %). In de periode tussen de uitvraag in 2020 en 2021 is de sanering op 45 locaties aangevangen en op 80 locaties afgehandeld.

Nadere analyse van de 183 spoedlocaties waarbij de sanering nog niet is gestart laat zien dat op vrijwel alle locaties (166) de sanering voor 2026 zal aanvangen. Bij elke locatie zijn er specifieke omstandigheden waarom er nog niet is gestart met de sanering. Soms is het een kwestie van tijd, maar het gaat ook om weerbarstige projecten die veel inspanning vragen om in uitvoering te krijgen. Aan betreffende overheden wordt aanbevolen prioriteit te blijven geven aan het in uitvoering krijgen van de betreffende saneringen.

Voor de 639 spoedlocaties die in uitvoering zijn geldt dat de aanpak ver gevorderd is omdat voor vrijwel alle locaties waar een bronaanpak is voorzien, de bronaanpak al is afgerond of in uitvoering is. Tevens is op vrijwel alle locaties ook de

pluimaanpak in uitvoering. Voor het grootste deel bestaat dat uit monitoring van de ontwikkeling van de grondwaterkwaliteit.

De bevoegde overheden hebben gezamenlijk 386 locaties (betreft zowel spoedlocaties als andere gesaneerde locaties) in beheer waarbij sprake is van actieve nazorg.

Er zijn in totaal 23 gebieden in Nederland waar sprake is van een gebiedsgericht grondwaterbeheer, waarbinnen de grondwaterverontreiniging veroorzaakt door in totaal 195 spoedlocaties en 186 niet-spoedlocaties wordt beheerd.

Kosteninventarisatie en bestuurlijke afspraken 2022-2030

Aan de bevoegde overheden Wet bodembescherming is gevraagd om de kosten voor de aanpak van spoedlocaties, nazorg, GGB en waterbodems nader in beeld te brengen. De nadere inventarisatie is uitgevoerd om de kosten beter vergelijkbaar te maken tussen de verschillende overheden en te kunnen gebruiken in het kader van de bestuurlijke afspraken over de benodigde middelen in de periode 2022-2030 voor de betreffende opgaven.

De totale kosten voor de overheden voor de periode 2022-2030 voor de opgave op het gebied van spoedlocaties, nazorg, GGB en waterbodems bedragen 212,5 miljoen euro. Bij de kosteninventarisatie is ook gevraagd aan de bevoegde overheden welk budget nog beschikbaar is van eerder toegekend budget. De overheden hebben in totaal aangegeven dat nog 81,4 miljoen euro resteert.

Bij de inventarisatie moet worden opgemerkt dat de opgave per overheid sterk verschillend is en dat de opgave ook aanzienlijke onzekerheden kent die te maken hebben met de planning van de uitvoering, de te kiezen saneringswijze, draagkracht van de saneringsplichtige, onvoorziene omstandigheden tijdens de uitvoering van de sanering en marktomstandigheden bij de uitgifte van gesaneerde terreinen. In het kader van de bestuurlijke afspraken voor 2023-2030 wordt daarom aanbevolen te komen tot een maatwerkafpraak voor de financiering van de opgave op het gebied van spoedlocaties, nazorg, GGB en waterbodems die recht doet aan de geïnventariseerde opgave per bevoegde overheid en deze afspraken in 2025 of 2026 te herzien op grond van de geleverde voortgang en actualisatie van de inschatting van de kosten.

Inleiding

De bevoegde overheden Wet bodembescherming (12 provincies en 29 grotere steden) hebben in de periode 2009-2020 middels bestuurlijke afspraken vastgelegd in 2 convenanten¹ gewerkt aan de inventarisatie en aanpak van ernstig verontreinigde locaties die vanwege onaanvaardbare risico's met voorrang (spoed) moeten worden gesaneerd en de daarmee samenhangende nazorg en gebiedsgerichte aanpak van het grondwater².

Voor het jaar 2021 zijn in afwachting van het maken van nadere bestuurlijke afspraken tussen het Rijk, IPO, VNG en de UvW afspraken gemaakt voor het beschikbaar stellen van middelen via de Decentralisatie Uitkering Bodem (DU-bodem) voor de voortzetting van de aanpak van spoedlocaties, nazorg, gebiedsgericht grondwaterbeheer en waterbodems. Het betreft middelen voor de voortzetting van de ingeslagen aanpak van de opgave die voor deze onderwerpen resteert na afloop (31-12-2020) van het Convenant Bodem en ondergrond. Deze rapportage is beperkt tot de voortgang van de onderwerpen waarvoor via de DU-bodem middelen beschikbaar zijn gesteld in 2021.

Voor de overige onderwerpen die voorheen onderdeel uitmaakten van de bestuurlijke afspraken die waren vastgelegd in het Convenant Bodem en ondergrond zijn afspraken gemaakt over de verdeling van de middelen via het instrument van de specifieke uitkering (SPUK). Deze onderwerpen en de inzet van de daarvoor uitgekeerde SPUK-middelen maakt geen onderdeel uit van de monitoring in 2021.

Deze rapportage is gebaseerd op de volgende gegevens die zijn aangeleverd door de bevoegde overheden Wet bodembescherming (provincies en 29 grote gemeenten):

- Gegevens over de voortgang van de aanpak van spoedlocaties die als zodanig zijn beschikt. Het gaat om locaties die in 2015 bij aanvang van het Convenant Bodem en ondergrond bekend waren aangevuld met locaties die in de periode 2015-2021 zijn beschikt als ernstig en spoedeisend.;
- Gegevens over het aantal "actieve" nazorglocaties
- Gegevens over het aantal vastgestelde gebiedsgerichte aanpakken van verontreinigde grondwater (GGB);
- Gegevens afkomstig van het project aanpak verontreinigde waterbodems c-locaties
- Gegevens over de overheidskosten in de periode 2022-2030 voor bovengenoemde onderwerpen

Deze rapportage is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 1 wordt ingegaan op de monitoringssystematiek en worden aanbevelingen gedaan voor verdere voortzetting van de monitoring in de periode 2022-2030. In hoofdstuk 2 worden de resultaten van deze monitoring per onderwerp geschetst waarbij op basis van die resultaten per onderwerp aanbevelingen zijn geformuleerd. De samenvatting van deze rapportage bevat de bundeling van de belangrijkste aanbevelingen die in het rapport zijn opgenomen.

¹ Convenant bodemontwikkelingsbeleid en aanpak spoedlocaties 2009-2015 en Convenant Bodem en ondergrond 2016-2020.

² Heel specifiek gaat het hier om de afspraken die in het Convenant Bodem en ondergrond 2016-2020 waren vastgelegd in de artikelen 4, 5, 6 en 9.

1 Monitoring systematiek

1.1 Wijze van uitvraag gegevens in 2021

De informatie over de voortgang van de aanpak van spoedlocaties, nazorg, waterbodems en gebiedsgericht grondwaterbeheer is beschikbaar bij 41 bevoegde overheden Wet bodembescherming (12 provincies en 29 steden). Zij leveren jaarlijks voor de monitor informatie aan.

Voor de monitoring van de voortgang van de aanpak van spoedlocaties, nazorg, waterbodems en gebiedsgericht grondwaterbeheer, binnen het kader van het Convenant Bodem en ondergrond, is in 2016 gestart met een vast invulformat waarin de bevoegde overheden voor elke spoedlocatie informatie aanleveren, alsmede voor de opgave op gebied van gebiedsgericht grondwaterbeheer en nazorg. In 2017, 2018, 2019 en 2020 is dat format vrijwel gelijk gebleven en slechts op enkele details doorontwikkeld.

Hoewel het Convenant Bodem en ondergrond is afgelopen, is voor de monitoring van de voortgang van de opgave voor het jaar 2021 de doorontwikkelde systematiek en het format van het Convenant Bodem en ondergrond (her)gebruikt.

In het invulformat staat de voortgang van de aanpak van de spoedlocaties centraal. Ook in 2021 is voor de monitor aan de 41 bevoegde overheden gevraagd om mutaties door te geven in de gegevens die zij in 2020 hebben aangeleverd en de lijst aan te vullen met locaties die in 2021 zijn toegevoegd. Het format voor de uitvraag vraagt per locatie gericht naar de status van een locatie op dezelfde manier waarop in dit verslag wordt gerapporteerd. De monitoring is gebaseerd op de 41 lijsten van de verschillende bevoegde overheden.

Voor 2021 is een extra uitvraag gedaan waarin nadere informatie is gevraagd over de door de overheid te maken kosten³ voor de periode 2022-2030 voor onderzoek en sanering van spoedlocaties, nazorg waterbodems en gebiedsgericht grondwaterbeheer. Deze extra uitvraag is in overleg met het directeuren overleg bodem gedaan met het oog op het maken van bestuurlijke afspraken op deze onderwerpen voor de periode 2022-2030.

In voorgaande jaren is geconstateerd dat het format van de monitoring voldoet en dat er weinig noodzaak is om dat format aan te passen, ook met het oog op vergelijkbaarheid van de gegevens met voorgaande jaren. In 2021 is het invulformat aangepast voor de velden 'bronaanpak' en 'pluimaanpak'. Dat is gedaan omdat de keuzeopties in antwoorden die daarvoor werden gegeven voor meerdere uitleg vatbaar waren. Met de aanpassing van die keuzeopties is nu duidelijk welke bron- en pluimaanpak wordt gevolgd bij saneringen die in uitvoering zijn.

Daarnaast is net als in voorgaande jaren geïnvesteerd in de communicatie naar de 41 verschillende overheden over de wijze waarop datavelden moeten worden geïnterpreteerd. Dat is gedaan via afstemming met vertegenwoordigers van de

³ Bij de aanpak van spoedlocaties is de saneringsplichtige degene die de kosten voor onderzoek en sanering voor zijn/haar rekening moet nemen en zijn de bevoegde overheden slechts in financiële zin aan zet voor onderzoek en sanering indien de saneringsplichtige onvoldoende financiële armslag heeft om de sanering ter hand te nemen. In jargon worden locaties waarbij dat speelt vangnetlocaties genoemd.

decentrale overheden in 2 digitale voorlichtingsbijeenkomsten (vanwege de restricties voor fysieke vergaderingen in verband met Covid-19), via een handleiding bij het invullen van het format, een helpdesk en door 1 op 1 feedback te geven op de ingevulde formats in concept.

De monitoringsronde 2021 is soepel verlopen. De bevoegde overheden zijn duidelijk gewend aan de wijze en format van uitvraag. Overheden geven aan dat de consequente wijze van uitvraag ondersteunend is aan het onderstrepen van het belang van het eigen programma voor de aanpak van bodemverontreiniging op bestuurlijk niveau.

1.2 Informatie op nationaal aggregatieniveau

De informatie van de 41 bevoegde overheden over de spoedlocaties, nazorg, waterbodems en gebiedsgericht grondwaterbeheer wordt in deze monitoringsrapportage geaggregeerd op een nationaal schaalniveau, zonder dat de gegevens herleidbaar zijn naar een individuele overheid of een individuele locatie.

Dat heeft als nadeel dat de behoefte om meer gedetailleerde locatieafhankelijke informatie te krijgen niet uit deze rapportage is te verkrijgen. Evenwel is bewust en in overleg met de 41 bevoegde overheden gekozen voor dit aggregatieniveau. Dat heeft met twee zaken te maken. De bevoegdheid voor deze verontreinigde locaties is op grond van de Wet bodembescherming (Wbb) op decentraal niveau belegd en de monitor is een momentopname. Voor de communicatie over de voortgang van individuele locaties is het belangrijk dat bestuurders van de decentrale overheden zelf daarvoor de regie houden en daarvoor ook kunnen putten uit de meest actuele inzichten. Tussen de decentrale overheden en Bodem+ is in het kader van deze monitoring afgesproken dat als er inderdaad behoefte is aan meer gedetailleerde onderliggende gegevens dat geïnteresseerden worden doorverwezen naar de individuele bevoegde overheden.

1.3 Doorkijk naar 2022 en verder

Monitoren geeft niet alleen inzicht in de voortgang op deze maatschappelijke opgave. Een belangrijke bijvangst van de monitoring is dat deze rapportage jaarlijks de aandacht voor de voortgang van de aanpak bestuurlijk agendeert en daarmee een bijdrage levert aan de gezamenlijk gevoelde opgave. Door samen te monitoren ontstaat een gedeeld beeld van de voortgang en is er een signalering van mogelijke obstakels die de voortgang in de weg staan. Op die manier draagt de monitoring samen met het agenderen en aanpakken van die obstakels bij aan het bereiken van de doelen van deze opgave.

Voor de periode 2023 t/m 2030 wordt door de gezamenlijke overheden gewerkt aan afspraken over de aanpak van o.a. spoedlocaties, nazorg, waterbodems en gebiedsgericht grondwaterbeheer⁴. Aanbevolen wordt (aan de gezamenlijke overheden) om hierbij ook afspraken te maken over de monitoring van de voortgang⁵. Daarbij wordt aanbevolen de doelen op deze onderwerpen SMART⁶ te formuleren en de bestaande monitoring systematiek te gebruiken om het doelbereik

⁴ Naast deze onderwerpen wordt ook gewerkt aan afspraken over buitenproportionele opgaven (diffuus lood, PFAS, niet genormeerde stoffen), apparaatskostenvergoeding, governance en kennisontwikkeling en doorwerking

⁵ De aanlevering van gegevens in het kader van de monitoring is vaak belegd bij één medewerker binnen de organisatie van de bevoegde overheid. Dat is een aandachtspunt (interne overdracht) bij deze afspraken ingeval de medewerker van functie verandert.

⁶ Bijvoorbeeld X% van de locaties afgerond in jaar Y, rekening houdende met de onzekerheden in de opgave en met het feit dat bijsturingmogelijkheden beperkt zijn bij saneringen in uitvoering

te onderzoeken. De gegevens van de monitoring 2020 (einde convenant) of van deze rapportage (meest recente meting) kunnen daarbij dienen als nulmeting voor de te maken afspraken, uiteraard voor dat deel van de afspraken waarover deze monitor informatie levert. Naast cijfers zijn de verhalen achter die cijfers van belang om een goed beeld te vormen van de voortgang. Uit een oogpunt van zowel monitoring als kennisuitwisseling⁷ wordt aanbevolen (aan de gezamenlijke overheden) in het licht van de bestuurlijke afspraken voor de periode 2023-2030 een contactpersoon aan te wijzen die jaarlijks een verdiepend gesprek voert met de 41 bevoegde overheden over de achtergrond bij de cijfers over de voortgang van de aanpak en de rode draden uit die gesprekken inclusief aanbevelingen verwerkt in de monitoringsrapportage. Verdiepende gesprekken zijn ook nuttig om verschillen in interpretatie tussen de overheden te beperken en feeling te houden met locaties waarbij het in uitvoering krijgen van de sanering lastig is.

⁷ Kennisuitwisseling vindt ook plaats binnen IPO-BOOG en VNG-WEB, informatie over de voortgang van de aanpak wordt ook daar ingebracht.

2 Voortgang in 2021

2.1 Aanpak spoedlocaties

De voortgang aanpak van locaties die ernstig verontreinigd zijn en vanwege onaanvaardbare risico's met spoed moeten worden gesaneerd (hierna spoedlocaties) wordt gevolgd door van alle locaties die als zodanig zijn beschikt de fase van aanpak te registreren. Er is daarbij een onderscheid in locaties die nog niet in uitvoering zijn, locaties waarbij de sanering is gestart en locaties die zijn afgerond. De voortgang wordt gemeten in het aantal locaties dat in uitvoering is gebracht en het aantal locaties dat is afgerond.

In voorgaande jaren werd een onderscheid gemaakt in spoedlocaties die in 2015 beschikt waren en spoedlocaties die in de jaren daarna zijn beschikt. Dat onderscheid had te maken met het feit dat ten tijde van het sluiten van het Convenant Bodem en ondergrond logischerwijze nog geen zicht was op de later ontdekte en beschikte spoedlocaties.

In deze rapportage wordt dat onderscheid niet meer gemaakt en wordt de voortgang van de aanpak van spoedlocaties gebaseerd op het verschil tussen de opgave die door de overheden in 2021 en 2020 is gedaan. Voor zowel 2020 als 2021 wordt daarbij uitgegaan van de lijst met spoedlocaties die in 2015 bij aanvang van het Convenant Bodem en ondergrond bekend waren aangevuld met locaties die in de periode 2016-2021 zijn beschikt.

In de door de bevoegde overheden aangeleverde data uit 2020 zijn in totaal 1624 locaties⁸ opgenomen. In 2021 betreft dat 1643 spoedlocaties (19 aanvullende locaties beschikt in het tijdvak juli 2020 – oktober 2021, zijnde tijdvak tussen versturen verzoek tot aanlevering gegeven in 2020 en aanlevering gegevens in 2021).

De voortgang van deze locaties is weergegeven in tabel 2 en 3 en figuur 1. De gegevens moeten elk jaar aangeleverd worden op 1 oktober. De bevoegde overheden hanteren merendeels 1 juli als peildatum, enkelen gebruiken een peildatum dicht bij de uiterste aanleverdatum (1 oktober).

Voor de herleidbaarheid van de gegevens naar eerdere monitoringsrapporten⁹ is tabel 1 opgenomen. De tabel geeft voor de periode 2015-2020 aan wat het verschil is in de fase van aanpak van locaties tussen de lijst van locaties die in 2015 bekend waren (statisch deel van 1383 locaties) en de lijst van locaties die in 2015 bekend waren tezamen met in latere jaargangen beschikte spoedlocaties (dynamische lijst).

⁸ Het betreft 1383 locaties die in 2015 bekend waren en 237 locaties die zijn beschikt in de periode 2016-2020. 4 locaties die in 2017 zijn opgevoerd met als datum voor opname op de spoedlijst 2014 zijn – ten onrechte - in de rapportages 2017-2020 niet opgenomen omdat ze niet herkend werden in zowel de groep die in 2015 reeds bekend was als in de groep die in de periode daarna is beschikt als spoedlocaties. Vandaar dat in deze rapportage wordt uitgegaan van 1624 spoedlocaties in 2020.

⁹ Zie <https://www.bodemplus.nl/onderwerpen/bodem-ondergrond/bodemconvenant/@154478/monitoring-bodemsanering-aanpak-spoedlocaties-2004/>

Tabel 1: Voortgang aanpak spoedlocaties periode 2015-2020, statisch deel (lijst 2015) en dynamisch deel (lijst 2015 inclusief na 2015 beschikt) van de lijst met bekende spoedlocaties¹⁰.

Jaar	Sanering nog niet gestart		Sanering in uitvoering		Afgehandeld		Totaal	
	stat.	dyn.	stat.	dyn.	stat.	dyn.	stat.	dyn.
2015	591	591	792	792	0	0	1383	1383
2016	426	466	745	771	212	218	1383	1455
2017	310	412	676	712	397	412	1383	1536
2018	210	308	700	751	473	515	1383	1574
2019	172	239	671	742	540	612	1383	1593
2020	150	215	598	668	635	741	1383	1624

Tabel 2: Voortgang aanpak spoedlocaties periode 2015-2021.

Jaar	Sanering nog niet gestart	Sanering in uitvoering	Afgehandeld	Totaal
2015	591	792	0	1383
2016	466	771	218	1455
2017	412	712	412	1536
2018	308	751	515	1574
2019	239	742	612	1593
2020	215	668	741	1624
2021	183	639	821	1643

Tabel 3: Voortgang aanpak in periode verslagjaar 2021.

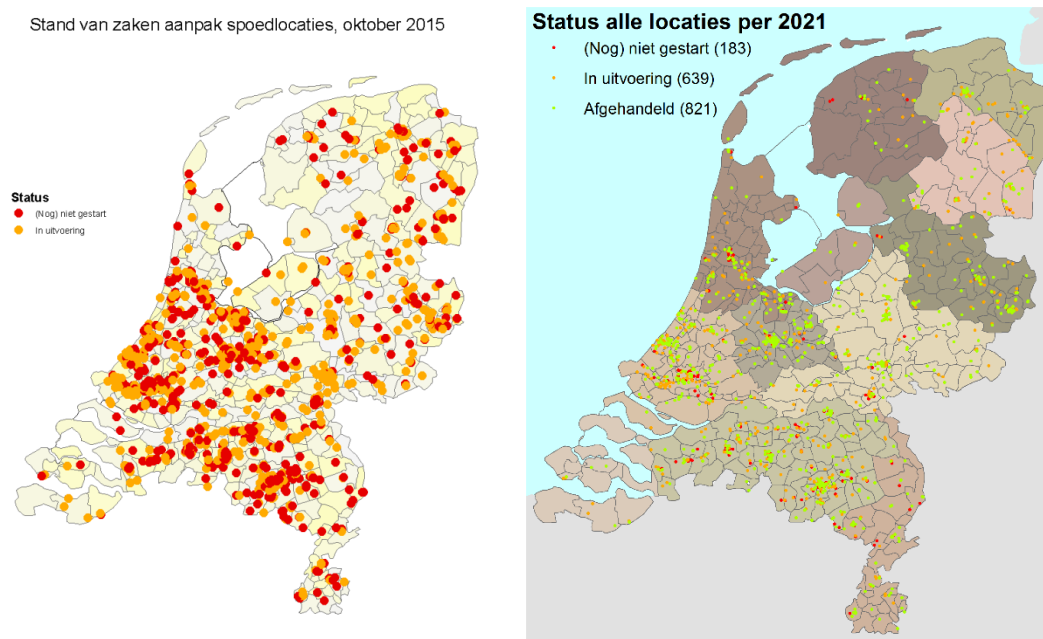
Jaar	Sanering nog niet gestart	Sanering in uitvoering	Afgehandeld	Totaal
2020	215	668	741	1624
2021- bestaand	170	633	821	1624
Voortgang	-45		+80	
Nieuw in 2021	13	6	0	19
Totaal	183	639	821	1643

Op grond van de tabel 2 kan het volgende worden opgemerkt over de voortgang van de aanpak van de spoedlocaties. In totaal is 50 % van de spoedlocaties (821 van de 1643) afgehandeld. Bij de overige locaties moet de sanering nog starten (183 locaties, 11 %) of is de sanering in uitvoering (639 locaties, 39%).

¹⁰ Zie voor nadere duiding van wat wordt verstaan onder 'sanering nog niet gestart', 'sanering in uitvoering' en 'afgehandeld' de paragrafen 2.1.2 en 2.1.3

Tabel 3 geeft aan dat in de periode tussen de uitvraag in 2020 en de uitvraag in 2021, de sanering op 45 locaties is aangevangen en dat op 80 locaties de sanering is afgehandeld. Ter indicatie van de betekenis van die voortgang: bij een gelijkblijvend tempo van aanpak van locaties betekent een dergelijke voortgang dat over 4 jaar alle locaties die nu nog niet in uitvoering zijn, dan in uitvoering zijn gebracht en dat over 10 jaar alle locaties zijn afgehandeld. In werkelijkheid zal het tempo van de aanpak van jaar tot jaar en per locatie verschillen. Dat heeft onder andere te maken met de bereidheid van de saneringsplichtige om tot saneren over te gaan, de beschikbaarheid van middelen voor de sanering en de aard van de sanering (kortlopende sanering of een eeuwigdurende sanering). Tevens zijn zoals blijkt uit tabel 3 het afgelopen jaar 19 nieuwe locaties opgevoerd als spoedlocatie, waarvan er 6 in uitvoering zijn. Dit aantal nieuwe locaties is vergelijkbaar met eerdere jaren. In de navolgende paragrafen wordt nader ingezoomd op locaties die nog moeten starten en locaties in uitvoering.

Figuur 1: Voortgang aanpak spoedlocaties 2015-2021

2.1.1 *Spoedlocaties waar de sanering nog niet is gestart*

Op in totaal 183 locaties is de sanering nog niet gestart. Aan de bevoegde overheden is gevraagd om een planning aan te geven van de start van de sanering. Van de 183 locaties is voor 166 locaties aangegeven dat de start van de sanering uiterlijk in 2026 zal plaats vinden. Voor 16 locaties is een latere start voorzien en voor 1 locatie zal vermoedelijk volstaan kunnen worden met monitoring zonder sanering.

Nadere analyse van de 183 spoedlocaties waarbij de sanering nog niet is gestart laat zien dat bij elke locatie er specifieke omstandigheden zijn waarom er nog niet is gestart met de sanering. Soms is het een kwestie van tijd, maar het gaat ook om weerbarstige projecten die veel inspanning vragen om in uitvoering te krijgen. Zo staan 28 spoedlocaties op de nominatie om na bronsanering door de eigenaar en afkoop van het beheer van de pluim van de verontreiniging te worden ondergebracht binnen het gebiedsgerichte beheer en is op een aantal locaties het moment van ontwikkeling op de locatie om diverse redenen uitgesteld. Voor dergelijke locaties is de saneringsaanpak helder en dit soort locaties komen 'vanzelf'

in de categorie 'in uitvoering' en 'afgehandeld' terecht. Bij een aantal locaties is de beschikking op de locaties recent afgegeven, waardoor de eigenaar nog enige tijd heeft om de sanering aan te vangen (4 jaarstermijn). Voor een 12-tal spoedlocaties in 1 gemeente geldt dat er sprake is van ecologische risico's, waarbij saneren meer schade aanbrengt aan de ecologie (veengebied, verstoring biotoop) dan saneren zou opleveren. Voor die 12 spoedlocaties geldt dat 'saneren' plaats vindt door elders compenserende maatregelen te treffen. Naast voorgaande locaties waar de wijze van aanpak helder is en binnen afzienbare termijn de locatie in uitvoering kan worden gebracht zijn er ook weerbarstige situaties. Bij een deel van de nog niet gestarte spoedlocaties is aangegeven dat de bron- en pluimaanpak nog niet bekend is of dat er juist ook sprake is van een juridisch/technische complexe situatie die het aanspreken van de eigenaar ingewikkeld maakt. Ook is bij een aantal van deze locaties de financiële draagkracht van de eigenaar vermoedelijk onvoldoende voor de uitvoering van de sanering, danwel er is sprake van principiële standpunten omdat de eigenaar geen veroorzaker is van de verontreiniging. Dat zijn locaties waar het in uitvoering krijgen een kwestie is van de lange adem en zorgvuldig doorlopen van de daarvoor voorziene juridische paden en waar mogelijk faciliteren van de betrokken eigenaren. Het algemene beeld is dat de betrokken overheden veel energie steken in deze locaties en dat op termijn en veelal met extra inzet van publieke middelen deze locaties daadwerkelijk in uitvoering zullen komen.

Voor de nog niet gestarte spoedlocaties is aan de bevoegde overheden naast de verwachting van de start van de sanering ook gevraagd naar de planning voor het afronden van de sanering. Deze planning daarvan is in tabel 4 weergegeven. Zoals aangegeven starten vrijwel alle saneringen op deze locaties uiterlijk in 2026. Voor ongeveer 100 spoedlocaties geldt dat deze volgens de opgegeven planning ook in een relatief kort tijdbestek worden gesaneerd (binnen nu en 5 jaar). Voor ca. 80 locaties geldt dat sanering langere tijd in beslag neemt (afronding in 2030 of later, danwel eeuwigdurende sanering).

Tabel 4: Planning einde sanering voor spoedlocaties die nog niet zijn gestart

Planning einde sanering	Aantal spoedlocaties
2021	2
2022	12
2023	14
2024	7
2025	34
2026	23
2027	8
2028	0
2029	1
2030	23
Na 2030	35
Eeuwigdurend	23
N.V.T	1
Totaal	183

In tabel 5 is aangegeven hoeveel spoedlocaties nog niet zijn gestart per bevoegd gezag. Daaruit is af te leiden dat niet elke overheid een grote opgave heeft op dit punt. 10 overheden hebben geen locaties die nog niet zijn gestart¹¹. 20 overheden hebben gezamenlijk 50 spoedlocaties die nog moeten worden gestart en dus per bevoegde overheid een beperkt aantal locaties (1-5). De bulk van de spoedlocaties die nog niet zijn gestart (133) valt onder de verantwoordelijkheid van 11 overheden. Aan betreffende overheden wordt aanbevolen prioriteit te blijven geven aan het in uitvoering krijgen van de betreffende saneringen.

Tabel 5: Aantal spoedlocaties die nog niet zijn gestart per bevoegd gezag.

Aantal locaties	Aantal Gemeenten	Aantal Provincies	Totaal
0	7 (0 locaties)	3 (0 locaties)	10 (0 locaties)
1-5	15 (32 locaties)	5 (18 locaties)	20 (50 locaties)
6-10	5 (39 locaties)	3 (23 locaties)	8 (62 locaties)
>10	2 (29 locaties)	1 (42 locaties)	3 (71 locaties)
Totaal	29 (100 locaties)	12 (83 locaties)	41 (183 locaties)

2.1.2 Spoedlocaties waar de sanering in uitvoering is

Uit tabel 2 blijkt dat 639 locaties in uitvoering zijn. Voor het grootste deel (569 van de 639 locaties) zijn dit locaties die als spoedeisend zijn aangemerkt vanwege de verspreiding van verontreiniging naar het grondwater. Om een beter zicht te krijgen op de mate waarin de uitvoering van deze locaties is gevorderd is aan de bevoegde overheden gevraagd naar de bronaanpak van deze locaties. Dit is weergegeven in tabel 6.

Tabel 6: Bronaanpak locaties in uitvoering.

Status van bronaanpak	Aantal locaties
Bronaanpak is afgerond	295
Bronaanpak is in uitvoering	238
Bronaanpak is verwacht	6
Geen bronaanpak ¹²	100
Totaal	639

Uit tabel 6 blijkt dat voor vrijwel alle locaties waar de sanering in uitvoering is en een bronaanpak is voorzien, de bronaanpak al is afgerond of in uitvoering is. Voor een beperkt aantal van 6 locaties moet nog worden begonnen met de bronaanpak. Dit geeft aan dat bij vrijwel alle locaties de verdere verspreiding van de verontreiniging naar het grondwater is aangepakt (bron aanpak afgerond) of richting een beheerste situatie gaat (bronaanpak in uitvoering).

Aan de bevoegde overheden is ook gevraagd naar de aanpak ten aanzien van de verontreinigingen die al in het grondwater zijn verspreid, de zogenaamde pluimaanpak. De pluimaanpak bestaat in veel gevallen uit het vaststellen of er sprake is van een stabiele eindsituatie na de aanpak van de bron. Feitelijk wordt via

¹¹ Dit betreft een momentopname, als een aanvullende locatie wordt beschikt kan ook voor deze overheden op dit punt een opgave volgen.

¹² In een aantal gevallen is een bronaanpak niet mogelijk omdat deze bijvoorbeeld onder historische bebouwing is gesitueerd.

monitoring van de grondwaterkwaliteit dan vastgesteld of de beoogde stopzetting van de verdere verspreiding van de verontreinigingen via de bronaanpak succesvol is en het volume aan verontreinigd grondwater niet verder toeneemt. In een aantal gevallen bestaat de pluimaanpak uit verdergaande actieve maatregelen om de verontreiniging van de pluim te verminderen (in-situ afbraak of 'pump and treat') of binnen een afgebakend gebied te houden (gebiedsgerichte aanpak of gerichte onttrekking). Die status van de pluimaanpak is weergegeven in tabel 7.

Tabel 7: Pluimaanpak locaties in uitvoering.

Status van pluimaanpak	Aantal locaties
Pluimaanpak is afgerond ¹³	18
Pluimaanpak door monitoring	397
Pluimaanpak actief	103
Pluimaanpak via GGB	24
Pluimaanpak verwacht	15
Geen pluimaanpak ¹⁴	82
Totaal	639

Uit tabel 7 is op te maken dat voor vrijwel alle locaties die in uitvoering zijn ook de pluimaanpak in uitvoering is. Voor het grootste deel bestaat dat uit monitoring van de ontwikkeling van de grondwaterkwaliteit. Slechts bij een beperkt aantal van 15 locaties moet nog met de pluimaanpak worden begonnen.

De bevoegde overheden hebben voor de locaties waarbij de sanering in uitvoering is, opgegeven wat de planning is voor afronding van de sanering. In tabel 8 is die planning opgenomen.

¹³ Deze locaties moeten veelal alleen nog administratief worden afgerond om ze van 'sanering in uitvoering' naar 'afgerond' te brengen.

¹⁴ Dit betreft voor het grootste deel locaties waarbij geen sprake is van onaanvaardbare risico's vanwege de verspreiding van de verontreiniging, maar vanwege humane of ecologische risico's. Voor dergelijke locaties is aanpak van het grondwater niet aan de orde.

Tabel 8: Planning einde sanering voor spoedlocaties in uitvoering

Planning einde sanering	Aantal spoedlocaties
2021	60
2022	116
2023	52
2024	50
2025	82
2026	32
2027	13
2028	8
2029	4
2030	45
Na 2030	115
Eeuwigdurend	46
N.V.T	16
Totaal	639

Op basis van de opgegeven planning voor de start en afronding van de saneringen kan een prognose worden gemaakt van de voortgang over de komende jaren. Dat is gedaan in tabel 9. In tabel 9 is voor de start van de locaties die nog niet in uitvoering zijn een aanname gedaan. Voor die locaties is als startdatum voor 166 locaties aangegeven dat dit uiterlijk in 2026 is en voor de overige daarna. In de prognose is ervan uitgegaan dat elk jaar evenveel locaties de sanering zal starten (166 locaties = 33 per jaar over 5 jaar gerekend) en dat er geen nieuwe locaties worden toegevoegd¹⁵. Voor de afronding van de sanering is in de prognose uitgegaan van de gegevens¹⁶ uit tabel 4 en 8.

Tabel 9: Prognose voortgang aanpak spoedlocaties 2022-2030

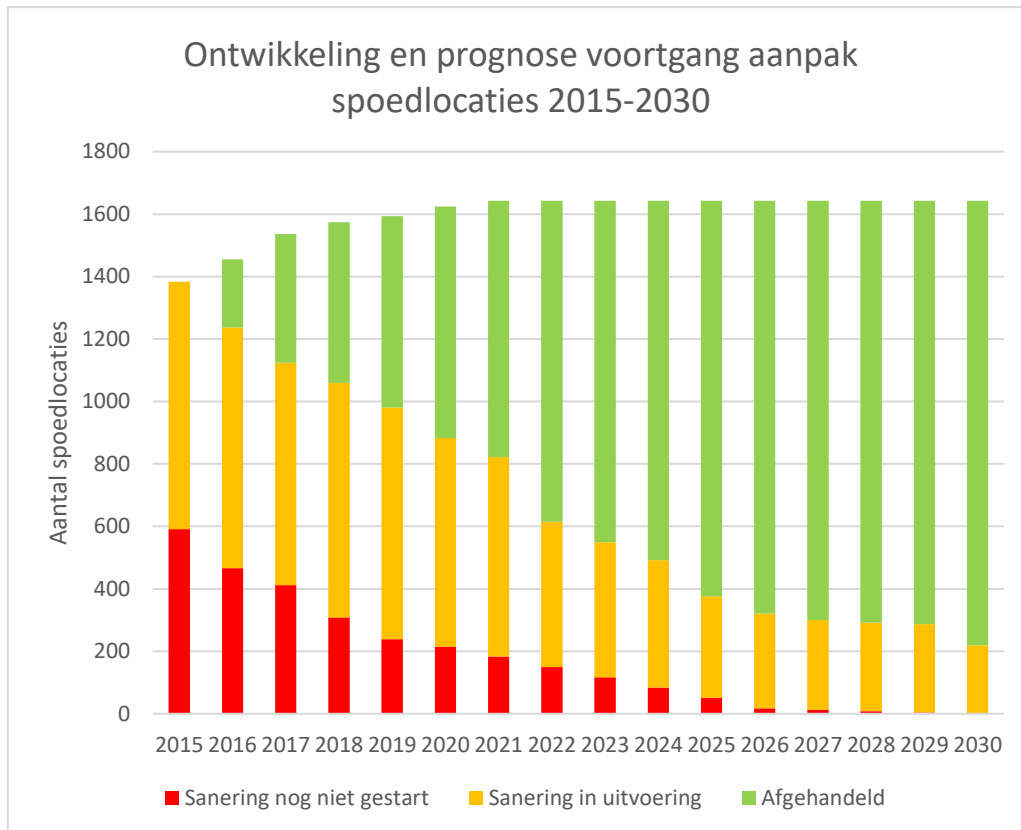
Jaar	Sanering nog niet gestart	Sanering in uitvoering	Afgehandeld	Totaal
2021	183	639	821	1643
2022	150	465	1028	1643
2023	117	432	1094	1643
2024	84	408	1151	1643
2025	51	325	1267	1643
2026	17	304	1322	1643
2027	12	288	1343	1643
2028	8	284	1351	1643
2029	4	283	1356	1643
2030	0	219	1424	1643

¹⁵ In werkelijkheid is de afgelopen jaren gebleken dat jaarlijks een beperkt aantal spoedlocaties worden ontdekt. Tot de inwerkingtreding van de Omgevingswet kunnen nog locaties worden beschikt als ernstig en spoedeisend vanwege onaanvaardbare risico's.

¹⁶ Voor de locaties die in tabel 4 en 8 als einddatum sanering n.v.t. hebben ingevuld, is uitgegaan van afronding in 2022

Door tabel 2 (werkelijk verloop voortgang) en tabel 9 (prognose voortgang) te combineren is figuur 2 samengesteld die inzicht geeft in de voorspelling van het verdere verloop van de aanpak van spoedlocaties.

Figuur 2: Ontwikkeling en prognose voortgang aanpak spoedlocaties 2015-2030

2.1.3 Spoedlocaties die zijn afgehandeld

Spoedlocaties worden als afgehandeld geregistreerd als de beschikking op het evaluatieverslag van de sanering is genomen en de locatie administratief is afgehandeld. Nazorg op dergelijke locaties (zie paragraaf 2.2) is nog wel mogelijk. Ook kan de spoedlocatie zijn ondergebracht in de aanpak van gebiedsgericht grondwaterbeheer. In een aantal gevallen heeft geen sanering plaats gevonden en is de locatie afgehandeld na herbeschikking van de spoedeisendheid.

In het afgelopen jaar zijn van de 1643 locaties 80 locaties afgehandeld. Daarvan zijn 65 locaties voornamelijk afgehandeld na een daadwerkelijke sanering en een klein deel door opname in een gebiedsgericht grondwaterbeheer. 15 locaties zijn afgehandeld omdat uit nader onderzoek is gebleken dat er geen sprake was van onaanvaardbare risico's. Hier zitten locaties bij waarbij in stap 3 van de risicobeoordeling is vastgesteld dat er geen onaanvaardbare ecologische risico's zijn en locaties waarbij op basis van verder onderzoek is vastgesteld dat er geen onaanvaardbare risico's voor verspreiding zijn.

2.2 Nazorg

Nazorg zijn inspanningen die blijvend verricht moeten worden om het resultaat van een sanering in stand te houden. Het gaat dus om inspanningen ná het bereiken van de saneringsdoelstelling.

Bij de monitoring is aan de bevoegde overheden gevraagd om het aantal locaties aan te geven waar sprake is van actieve nazorg (monitoring of maatregelen) en welke kosten daarmee zijn gemoeid. Voor de inventarisatie van de kosten die de overheden moeten maken voor de nazorg van locaties wordt verwezen naar paragraaf 2.5.

Uit de monitoring blijkt dat de gezamenlijke overheden 386 locaties (betreft zowel spoedlocaties als andere gesaneerde locaties) in beheer hebben waarbij sprake is van actieve nazorg. De overheden hebben de laatste jaren inspanningen geleverd om de nazorg daar waar mogelijk te reduceren. Daarbij is ook gebruik gemaakt van beschikbare expertise die in het kader van het Convenant Bodem en ondergrond is gebundeld en beschikbaar is gesteld. Voor een aantal overheden zijn er beperkte mogelijkheden om de nazorg verder te versoberen, andere overheden zien daartoe wel mogelijkheden. Hiervoor is soms eerst een extra investering nodig in de locatie middels een aanvullende sanering of moet de saneringsdoelstelling van de locatie worden gewijzigd (van IBC naar een stabiele eindsituatie).

De monitoring is tot op heden onvoldoende ingericht op het vaststellen van de vermindering van de nazorg in termen van kostenreductie. Veel kostenreductie is bij de overheden ook al bereikt. Het is aan te bevelen om over de reductie van de kosten voor nazorg in het kader van bestuurlijke afspraken voor de periode 2023-2030 afspraken te maken die recht doen aan de mogelijkheden daartoe per bevoegde overheid en daarbij de nulsituatie vast te stellen, zodat ook meetbaar is welke kostenreductie daadwerkelijk wordt bereikt.

2.3 Gebiedsgericht grondwaterbeheer

Bij de gebiedsgerichte aanpak van verontreinigingen in het diepere grondwater zijn de individuele gevallen van verontreiniging niet langer het vertrekpunt. Vertrekpunt is het grondwater in het betreffende gebied. De gebiedsgerichte aanpak richt zich op het beheer van het gehele grondwatersysteem binnen het gebied, met alle bekende en (nog) onbekende verontreinigingen.

Dat speelt met name als er sprake is van grootschalige, vermengde en complexe grondwaterverontreiniging. Vaak betreft dit oudere binnensteden en industriegebieden. Het kan daarbij om een zeer groot volume grondwater gaan. De verontreiniging heeft zich vaak over een aanzienlijk gebied verspreid, en is veelal veroorzaakt door een groot aantal bronnen. In dergelijke grootschalige en complexe situaties is saneren per individueel geval door diverse oorzaken juridisch, technisch en/of financieel niet haalbaar, en vaak milieuhygiënisch niet doelmatig. In dergelijke gevallen kan gebiedsgericht grondwaterbeheer de sleutel zijn om de sanering van bronlocaties aan te pakken en de grondwaterverontreiniging middels een gezamenlijke aanpak te beheersen.

Uit de monitoring blijkt dat er in totaal 23 gebieden in Nederland zijn waar sprake is van een gebiedsgericht grondwaterbeheer. In deze 23 gebieden wordt de grondwaterverontreiniging veroorzaakt door in totaal 195 spoedlocaties en 186 niet-spoedlocaties beheerd. Voor de inventarisatie van de kosten die de overheden moeten maken voor gebiedsgericht grondwaterbeheer wordt verwezen naar paragraaf 2.5.

Het is aan te bevelen om over de kosten die de bevoegde overheden maken voor gebiedsgericht grondwaterbeheer, in het kader van bestuurlijke afspraken voor de periode 2023-2030, per bevoegd gezag afspraken te maken.

2.4 C-lijst waterbodems

De C-lijst waterbodems is een specifieke categorie waterbodemplacaties die op grond van overgangsrechtelijke bepalingen uit de Wbb nog ingevolge de Waterwet worden aangepakt. In 2015 resteerde nog 26 locaties waarvan onderzocht moest worden of deze aangepakt moesten worden in verband met de impact op de waterkwaliteit. Het onderzoek naar die locaties is in 2017 opgeleverd. Uit dit onderzoek blijkt dat er 11 locaties definitief moeten worden aangepakt.

Inmiddels is de uitvoering van 3 locaties gestart en zijn de saneringen daarvan afgerond. Er resteren nog 8 locaties bij 1 bevoegde overheid. De uitvoering van een cluster van 4 locaties start naar verwachting in 2022. Voor de inventarisatie van de kosten die de overheden moeten maken voor deze locaties wordt verwezen naar paragraaf 2.5.

Het is aan te bevelen om over de kosten die de betreffende bevoegde overheid maakt voor locaties van de c-lijst waterbodems, in het kader van bestuurlijke afspraken voor de periode 2023-2030, een afspraak te maken.

2.5 Inventarisatie van kosten voor de periode 2022-2030

Tussen 4 en 28 juni 2021 is aan de 41 bevoegde overheden Wbb gevraagd om de kosten voor de aanpak van spoedlocaties, nazorg, GGB en waterbodems nader in beeld te brengen. De nadere inventarisatie is uitgevoerd om de kosten beter vergelijkbaar te maken tussen de verschillende overheden en te kunnen gebruiken in het kader van de bestuurlijke afspraken over de benodigde middelen in de periode 2022-2030 voor de betreffende opgaven.

Bevoegde overheden verantwoorden de besteding van de middelen die in de periode 2009-2021 aan hen beschikbaar zijn gesteld in het kader van de eerdere bodemconvenanten en bestuurlijke afspraken over het jaar 2021 via de Decentralisatie Uitkering (DU)-bodem in eigen huis.

Aan de overheden is gevraagd om de beschikbare gegevens op het gebied van kosten voor de periode 2022-2030 te actualiseren aan de hand van een uniforme definitie van de doelen op het gebied van spoedlocaties, nazorg, GGB en waterbodems en een uniforme definitie van de op te voeren kosten. De uitvraag was met het oog op de bestuurlijke afspraken gericht op de kosten die de bevoegde overheden moeten maken, niet om kosten van derden. Voor de goede orde wordt vermeld dat de kosten voor saneren primair een zaak van de veroorzaker en eigenaar van de locatie zijn. Indien de eigenaar of de veroorzaker niet kan worden aangesproken of onvoldoende financiële draagkracht heeft en er een algemeen belang is voor het beschermen van de mens of het milieu, is het gerechtvaardigd om overheidsmiddelen in te zetten om de verontreiniging aan te pakken.

In tabel 10 zijn de resultaten van de kosteninventarisatie weergegeven.

Tabel 10: Kosten voor de overheid in de periode 2022-2030

Onderwerp	Kosten in miljoenen Euro ¹⁷
Spoedlocaties	136,7
Nazorg	16,4
GGB	30,8
Waterbodems	28,6
Totaal	212,5

Bij de kosteninventarisatie is ook gevraagd aan de bevoegde overheden welk budget nog beschikbaar is van eerder toegekend budget voor de aanpak van de in tabel 10 genoemde onderwerpen. Niet alle overheden hebben die informatie aangeleverd. De overheden die dat wel hebben aangeleverd hebben in totaal aangegeven dat nog 81,4 miljoen euro resteert. Uit de kosteninventarisatie blijkt dat de resterende opgave op het gebied van spoedlocaties, nazorg, GGB en waterbodems niet gelijkmatig is verdeeld over de verschillende bevoegde gezagen. Zo zijn er bevoegde overheden die in financiële zin klaar zijn met hun aanpak, maar ook overheden die nog een aanzienlijke opgave in financiële zin hebben. Dat volgt uit tabel 11 waarin de opgegeven overheidskosten voor de aanpak van spoedlocaties, nazorg, GGB en waterbodems in klassen is onderverdeeld en is aangegeven hoeveel overheden in welke kostenklasse zitten.

Tabel 11: Kostenklassen en aantal overheden

Kostenklasse in miljoenen euro	Aantal bevoegde overheden
0	4
0 tot 1	8
1 tot 2	6
2 tot 5	9
5 tot 10	8
10 en meer	6

De kosten die de bevoegde overheden in het kader van de spoedlocaties, nazorg, GGB en waterbodems in de periode 2022-2030 moeten maken zijn moeilijk met grote zekerheid te voorspellen. Zo zijn er bij een bodemsanering vaak tijdens de uitvoering onvoorziene omstandigheden die leiden tot kostenoverschrijding of zijn er onverwachte meevallers door de opbrengst van een gesaneerd terrein in een sterk veranderende vastgoedmarkt. De kosten voor een sanering zijn ook niet gelijkmatig over de uitvoeringsduur van een sanering verdeeld. Veelal zijn in de beginfase van een sanering de kosten hoog (bronaanpak) en zijn de kosten in een latere fase minder hoog (pluimaanpak). Door bestemmingswijzigingen naar een gevoeligere bestemming (bijvoorbeeld de transitie van bedrijventerreinen naar woningbouw) kunnen locaties die nu niet als zodanig zijn beschikt als spoedlocatie worden aangemerkt. De afgelopen jaren worden jaarlijks ca. 20 locaties per jaar aanvullend beschikt als spoedlocatie.

Uit het samenspel van onderstaand opgesomde factoren wordt in het kader van de bestuurlijke afspraken aanbevolen te komen tot een maatwerkafpraak voor de

¹⁷ Bij de opgegeven kosten zaten ook opgaven die buiten de scope van de in tabel 10 genoemde onderwerpen vallen omdat de kosten op een andere wijze worden gefinancierd (SPUK Bodem 2021 of incidentele SPUK)). Deze kosten zijn in dit overzicht niet opgenomen, het betreft in totaal 67,6 miljoen euro

financiering van de opgave op het gebied van spoedlocaties, nazorg, GGB en waterbodems die recht doet aan de geïnventariseerde opgave per bevoegde overheid en deze afspraken in 2025 of 2026 te herzien op grond van de geleverde voortgang en actualisatie van de inschatting van de kosten:

- Er wordt met het instrument SPUK gewerkt, dat vraagt om een andere manier van verantwoorden en inzet van budget
- De kosten zijn niet gelijk verdeeld over de bevoegde overheden
- De kosten zijn niet gelijk verdeeld in de tijd
- De kosten zijn als gevolg van tegenvallers en meevallers niet exact te voorspellen
- Eerder verstrekte middelen zijn mogelijk nog beschikbaar voor inzet op de opgave